

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Warsztat nt.

Zagrożenia i bariery w zarządzaniu Dobrem Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest

Warszawa, 7 września 2022 r.

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Plan spotkania

- ☐ Powitanie uczestników i syntetyczna informacja nt. Projektu Białowieża Forest
- ☐ **Cz. I. Zagrożenia Dobra Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest**
 - ✓ Wprowadzenie do dyskusji warsztatowej (w tym przedstawienie uczestników)
 - ✓ Dyskusja warsztatowa nt. zidentyfikowanych zagrożeń Dobra Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest
- ☐ Przerwa lunchowa (13.00-14.00)
- ☐ **Cz. II. Bariery w zarządzaniu Dobrem Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest**
 - ✓ dotychczasowe prace nad identyfikacją barier (m.in. wyniki warsztatów z interesariuszami oraz warsztatu Zespołu projektowego)
 - ✓ dyskusja warsztatowa nt. zidentyfikowanych barier w zarządzaniu Dobrem Białowieża Forest
- ☐ Podsumowanie warsztatu

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Powitanie uczestników i syntetyczna informacja nt. Projektu Białowieża Forest

Białowieża Forest

Celem projektu Białowieża Forest, tj. „Wykonanie Planu Zarządzania dla Obiektu Światowego Dziedzictwa Puszcza Białowieska” jest zachowanie dziedzictwa przyrody oraz ochrona różnorodności biologicznej dla przyszłych pokoleń, jak również wypełnienie zobowiązania państwa wynikającego z przystąpienia do Konwencji w sprawie ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego z 1972 r. (każde państwo przystępując do Konwencji, zobowiązuje się do identyfikacji, ochrony, konserwacji, udostępniania i przekazania przyszłym pokoleniom dziedzictwa kultury i przyrody, zgodnie z zasadami sformułowanymi w dokumencie), a także realizacja decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO w sprawie Puszczy Białowieskiej.

Białowieża Forest

Plan będzie dokumentem, w którym zostaną m.in. zapisane uzgodnienia w sprawie sposobu zapewnienia właściwej ochrony, konserwacji, wykorzystania i prezentacji Obiektu Światowego Dziedzictwa Puszcza Białowieska.

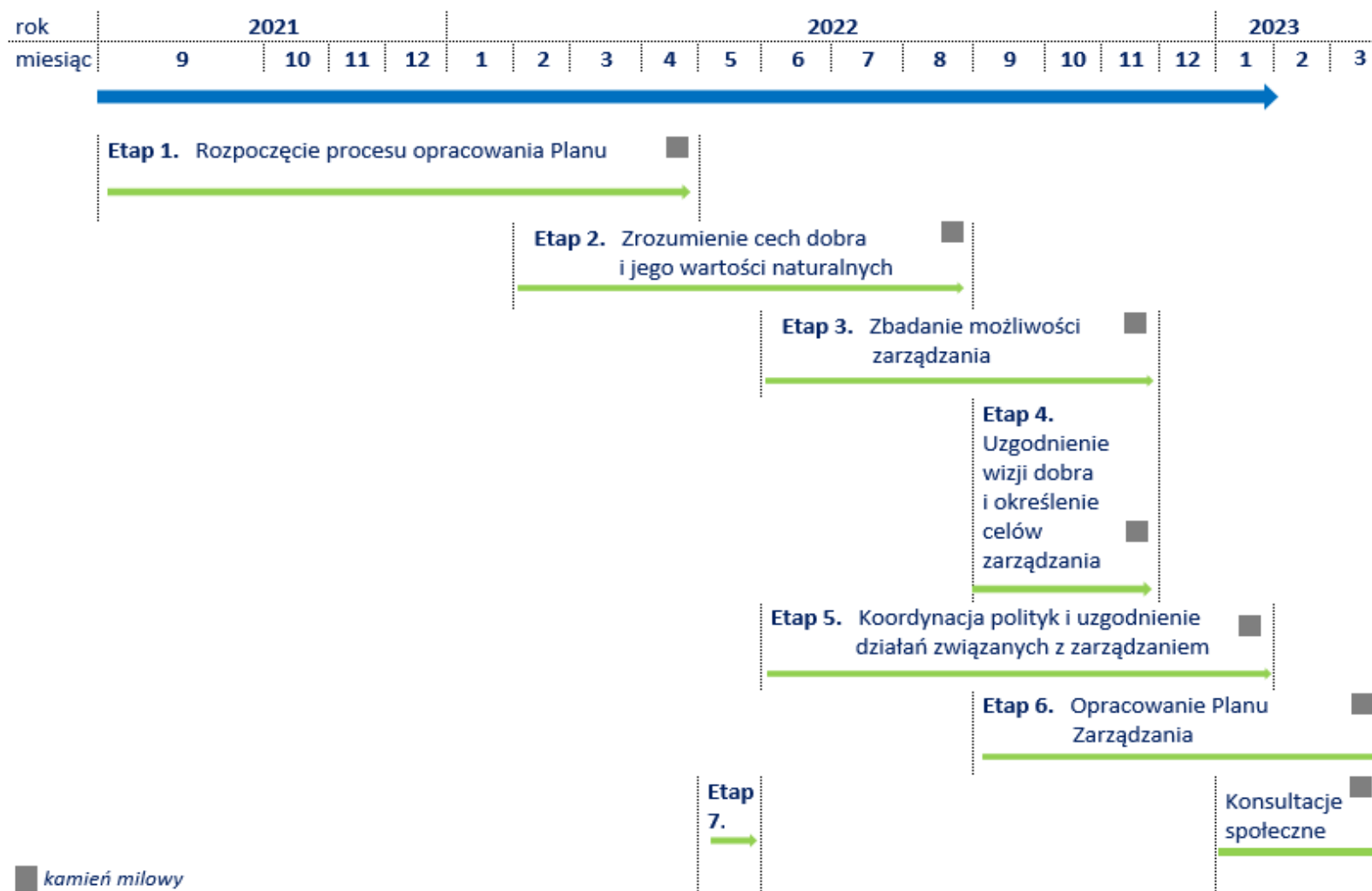
Założenia projektowe

- ❑ Zawarcie umowy o dofinansowanie z NFOŚiGW 24.08.2021 r.
- ❑ Planowany termin realizacji projektu do 31.03.2023 r.
- ❑ Efekty rzeczowe
 - Opracowanie naukowo-badawcze (plan zarządzania) - 1 szt.
 - Konferencje/seminaria/warsztaty – 30 szt.
 - Sprawozdania z wykonanych prac – 2 szt.

Fot. B.Rajkowska, Puszcza Białowieska 2021 r.

Harmonogram etapów realizacji Projektu

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Cz. I. Zagrożenia Dobra Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest

Wprowadzenie

Brainstorm by Jessica Lock from NounProject.com

- ❑ Krótka informacja nt. przebiegu spotkania i organizacji pracy
- ❑ *Poznajmy się...* Prosimy każdego z Państwa o krótkie przedstawienie się

Cel warsztatu

- ❑ Celem warsztatu jest dogłębne przedyskutowanie zagrożeń i barier zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa „Białowieża Forest” oraz uzgodnienie spójnego podejścia do ich przedstawienie w „Planie zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest (część polska)”.
- ❑ Warsztat wpisuje się w przyjętą logikę i metodę prac nad Planem zarządzania, angażując różne grupy interesariuszy.

W1: Świadczenia przyrodnicze Puszczy Białowieskiej

Rozmawiamy o znaczeniu i wartości Puszczy Białowieskiej. Wyniki dyskusji przyczynią się do opracowania opisu Dobra i zdefiniowania celów jego ochrony.

W2: Bariery i problemy ochrony Puszczy Białowieskiej

Budujemy drzewo problemów. Wskazywane problemy uwzględnimy w charakterystyce stanu Puszczy. Jest to podstawa definiowania celów ochrony i planowania odpowiednich działań ochronnych.

W3: Rozwiązywanie problemów ochrony Puszczy Białowieskiej

Wspólnie szukamy sposobów rozwiązania problemów ochrony Puszczy i wskazujemy interesariuszy odpowiedzialnych za wdrożenie tych rozwiązań. Wyniki dyskusji będą stanowić podstawę do określenia działań i podmiotów wdrażających.

W6: Strefy ochronne. Zasady, kryteria.

Zastanawiamy się nad kryteriami dla stref ochronnych wyznaczonych w Puszczy, biorąc pod uwagę potrzeby jej ochrony. Spróbujemy zaakceptować to podejście, tak aby każdy interesariusz mógł się czuć odpowiedzialny za ochronę Dobra.

W7: Strefowanie w Puszczy Białowieskiej.

Weryfikujemy strefy ochronne w Puszczy Białowieskiej i uzgadniamy ich granice. Od stopnia reżimu ochronnego w danej strefie zależy jakie działania będziemy w nich realizować.

W4: Wizja i cele zarządzania Puszcą Białowieską

Wypracowujemy wizję i cele ochrony, które będą odzwierciedleniem naszych ambicji. Wizja będzie sięgać lat 2050. Cele będą nie tylko długo-, średnio-, ale i krótkoterminowe.

W5: Turystyka w Puszczy Białowieskiej

Poznajemy dobre praktyki ze świata w zakresie turystyki w obiektach UNESCO. Zastanawiamy się jak te praktyki wykorzystać w Puszczy. Udostępnianie Puszczy dla celów turystycznych jest jednym z elementów zarządzania Puszcą.

W8: Działania ochronne w Puszczy Białowieskiej

Ustalamy, jakimi działaniami, możemy osiągnąć cele Planu. Wypracowujemy wspólną listę działań i wskazujemy interesariuszy odpowiedzialnych za ich wdrażanie.

Zarządzanie
Puszcą
Białowieską

Puszcza
Białowieska
i jej znaczenie

Zachowanie
wartości
Puszczy
Białowieskiej

Granica Puszczy
Białowieskiej
i strefy
ochronne

Strategia
ochrony Puszczy
Białowieskiej

W11: Wypracowanie zasad i narzędzi konsultacji

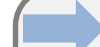
Ustalamy, w jaki sposób interesariusze będą uczestniczyć w konsultowaniu Planu Zarządzania. Ustalenia te nie tylko zastosujemy w procesie konsultacji projektu Planu, ale także będą zawarte w Planie.

W10: Wdrażanie, monitorowanie, ewaluacja

Wypracowujemy i uzgadniamy sposób wdrażania działań (w tym ich finansowania), monitorowania postępów wdrażania Planu, ewaluacji osiągania celów.

W9: Koordynacja polityk w Puszczy Białowieskiej

Wypracowujemy rekomendacje dla strategii i planów, które mogą mieć wpływ na Puszcę Białowieską, tak aby polityki te służyły osiągnięciu celów Planu.

Logika Planu

Relacje pomiędzy
rezultatami warsztatów
i elementami Planu

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Problemy w zarządzaniu Dobrem Światowego Dziedzictwa - kilka słów tytułem wprowadzenia

Problematyka identyfikowania barier w zarządzaniu obiektami Światowego Dziedzictwa

- ❑ Wpisanie obiektu na Listę Światowego Dziedzictwa nie jest końcem, a początkiem procesu zmierzającego do jego właściwej ochrony. Zarządzający obiektami i właściwe władze muszą stale podejmować **działania na rzecz zarządzania**, monitorowania i ochrony obiektów Światowego Dziedzictwa.
- ❑ Identyfikacja problemów i barier związanych z zarządzaniem obiektem światowego dziedzictwa może mieć miejsce zarówno w raportowaniu okresowym, jak i w ramach monitoringu (reaktywnym).

Problematyka identyfikowania barier w zarządzaniu obiektami Światowego Dziedzictwa cd.

- ☐ Plan zarządzania obiektem Światowego Dziedzictwa musi być zbudowany w zakresie jego przedmiotu i celu, z uwzględnieniem (spełnieniem) wymogów przewidzianych w Wytycznych Operacyjnych.
- ☐ **Barier w zarządzaniu obiektami Światowego Dziedzictwa mogą wynikać z samej konstrukcji Planu zarządzania i/lub systemu zarządzania Dobrem.**
- ☐ Plan zarządzania Dobrem (lub inny udokumentowany system zarządzania), musi określać, w jaki sposób należy chronić Wyjątkową Uniwersalną Wartość, zaleca się, żeby odbywało się to z wykorzystaniem narzędzi i metod partycypacji. Celem wdrożenia zarządzania obiektem Światowego Dziedzictwa jest zapewnienie skutecznej ochrony dla obecnych i przyszłych pokoleń (pkt. 108 i 109 Wytycznych Operacyjnych).

Problematyka identyfikowania barier w zarządzaniu obiektami Światowego Dziedzictwa cd.

- ❑ Problematyka identyfikowania barier w zarządzaniu obiektami Światowego Dziedzictwa obejmuje zatem:
 - ✓ zagrożenia mogące wpłynąć na stan danego dobra uwidocznione w sprawozdaniach/raportach,
 - ✓ uwarunkowania systemowe związane ze skuteczną ochroną prawną oraz przejrzystym, spójnym i kompleksowym zarządzaniem takimi obiektami.
- ❑ Biorąc to pod uwagę, warto wskazać przykłady dotychczasowych barier w zarządzaniu obiektami Światowego Dziedzictwa, w tym Puszczy Białowieskiej.

Rozpoznanie dotychczasowych barier zarządzania dobrem Światowego Dziedzictwa

- W związku ze sprawozdaniami składanymi przez Polskę i Białoruś do UNESCO jako zagrożenia dla Puszczy Białowieskiej na przestrzeni lat najczęściej wymieniano*:
- ✓ leśnictwo / produkcja drewna - 16 razy
 - ✓ systemy zarządzania / plan zarządzania - 16 razy
 - ✓ działania nielegalne - 9 razy
 - ✓ gatunki inwazyjne / obce lądowe - 9 razy
 - ✓ zasoby finansowe - 4 razy
 - ✓ zasoby ludzkie - 4 razy
 - ✓ zanieczyszczenie powietrza; woda (deszcz/lustro wody); wpływ turystyki/odwiedzających/rekreacji; zmiana temperatury – każdy 1 raz

*Źródło

Rozpoznanie dotychczasowych barier zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa

(zgodnie z Wytycznymi Operacyjnymi – pkt. 180)

Zagrożenia niebezpieczne	Zagrożenia potencjalne
Obiekt stoi w obliczu konkretnego i udowodnionego bezpośredniego zagrożenia, m.in. takiego jak: ✓ Poważny spadek populacji zagrożonych gatunków lub innych gatunków o wyjątkowej uniwersalnej wartości (spowodowany czynnikami naturalnymi, takimi jak choroby lub antropogenicznymi, takimi jak kłusownictwo), ✓ Poważne pogorszenie naturalnego piękna lub wartości naukowej dobra, spowodowane osiedlaniem się ludzi, budową zbiorników wodnych, rozwojem przemysłowym i rolniczym, w tym stosowaniem pestycydów i nawozów, zanieczyszczeniem, wyrębem lasów, pozyskiwaniem drewna na opał itp.	Obiekt jest narażony na poważne zagrożenia, które mogą mieć szkodliwy wpływ na jej nieodłączne cechy. Zagrożenia takie to na przykład: ✓ zmiana prawnego statusu ochronnego obszaru, ✓ wybuch lub zagrożenie konfliktem zbrojnym, ✓ brak planu zarządzania lub systemu zarządzania, lub jest on nieodpowiedni, lub nie w pełni wdrożony, ✓ zagrażające oddziaływanie czynników klimatycznych, geologicznych lub innych czynników środowiskowych.

Rozpoznanie dotychczasowych barier zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa (zgodnie z Conservation Outlook 2020)

Ocena ogólna Białowieża Forest*

rok 2014 – stan dobry, pewne obawy

rok 2017 i 2020 – poważne obawy

*Źródło

Jak dokonywana jest identyfikacja i ocena barier w Conservation Outlook

- ❑ Oceniane jest zagrożenie jako: **niskie lub wysokie** – jest to ocena szczegółowa
- ❑ Przykłady:
 - ✓ **niskie zagrożenie:** obszary turystyczne/rekreacyjne (hotele oraz inna infrastruktura i obiekty turystyczne); Inwazyjne gatunki nierodzone/obce; pożar/tłumienie pożarów (pożary lasów),
 - ✓ **wysokie zagrożenie:** wycinka drzew/ pozyskiwanie drewna (legalne i nielegalne pozyskiwanie drewna, w tym wycinka drzew i cięcie sanitarne); susze, ekstrema temperaturowe (zmiany temperatury i opadów).
- ❑ **Uwaga:** Inne zmiany w ekosystemie (ogrodzenie granicy prowadzi do fragmentacji siedlisk i utrudnia przepływ genów między populacjami ssaków) - **niskie zagrożenie (ale ocenione przed 2021 r.)**

Jak dokonywana jest identyfikacja i ocena barier w Conservation Outlook cd.

❑ Ochrona i zarządzanie oceniane jest jako:

- ✓ **wysoce efektywne** (np. powiększenie granic obszaru),
- ✓ **przeważnie skuteczne** (np. ramy prawne dla ochrony, programy edukacyjne),
- ✓ **pewne obawy** (np. zrównoważone użytkowanie, zrównoważone finansowanie, monitoring),
- ✓ **poważne obawy** (np. wdrażanie decyzji i zaleceń Komitetu).

❑ Ocena obecnego stanu i tendencji w zakresie wartości oceniane jest jako: **poważne obawy** (np. niezwykła różnorodność flory i grzybów leśnych; zróżnicowany kompleks ekosystemów leśnych z rozległymi starodrzewami; wyjątkowa różnorodność fauny leśnej – trend pogarszanie się stanu).

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

**Dyskusja warsztatowa
nt. zidentyfikowanych zagrożeń
Dobra Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest**

Zagrożenia Dobra Światowego Dziedzictwa

Białowieża Forest

- **Zagrożenia** to czynniki **mogące wywołać niekorzystne zmiany** cech fizycznych, chemicznych lub biologicznych zasobów, tworów i składników chronionej przyrody, walorów krajobrazowych oraz przebiegu procesów przyrodniczych, wynikające z przyczyn naturalnych lub z działalności człowieka. Są to zarówno **czynniki, których źródło jest na obszarze Dobra** (zagrożenia wewnętrzne), **jak i w jego otoczeniu** (zagrożenia zewnętrzne), a także **zagrożenia istniejące i potencjalne** (*Definicja opracowana na podstawie Ustawy o ochronie przyrody i uwzględniająca podejście wyrażone w Wytycznych Operacyjnych UNESCO*).

Zagrożenia Dobra Światowego Dziedzictwa

Białowieża Forest – zagadnienia do dyskusji

- ☐ Czy wskazane (w materiale przygotowanym na warsztaty) czynniki zagrażające Białowieża Forest **wyczerpują** zdaniem Państwa **listę zagrożeń**?
- ☐ Jeśli nie, **jakie zagrożenia postulujecie Państwo dodać**?
- ☐ Czy wskazane w materiale czynniki zagrażające Białowieża Forest są zdaniem Państwa w **wystarczający i przystępny sposób** (na potrzeby Planu zarządzania) **scharakteryzowane**?
- ☐ Jeśli nie, **jakie elementy opisów należy dodać/zmienić**?

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Przerwa (13.00-14.00)

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Część II. Bariery w zarządzaniu Dobrem Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest

Identyfikacja i ocena barier

- ❑ **Bariery zarządzania** to elementy systemu zarządzania **utrudniające lub uniemożliwiające osiągnięcie celu, jakim jest zachowanie Dobra**, odnoszą się do ram organizacyjnych, instrumentów wdrażania (legislacyjnych i finansowych), współpracy z interesariuszami oraz otoczenia prawno-politycznego. *(Definicja przyjęta na potrzeby opracowania Planu Zarządzania i uwzględniająca obowiązki wyrażone w Wytycznych Operacyjnych UNESCO oraz nawiązująca do podejścia IUCN – kryteria oceny Obiektów Światowego Dziedzictwa).*

Identyfikacja i ocena barier

- ❑ Bariery zarządzania są uwarunkowaniami systemowymi wpływającymi na skuteczną ochronę prawną oraz przejrzystość, spójność i kompleksowość zarządzaniem obiektem Światowego Dziedzictwa.
- ❑ Niektóre z tych uwarunkowań wynikają z zarządzania państwem na poziomie centralnym, a przełamanie barier z nimi związanych wykracza poza ramy możliwych ustaleń Planu zarządzania dla konkretnego obiektu Światowego Dziedzictwa.
- ❑ Takimi **barierami dla zarządzania Dobrem Białowieża Forest** są **uwarunkowania prawne oraz uwarunkowania geopolityczne.**

Identyfikacja barier - wyniki pracy z interesariuszami oraz wyniki pracy wewnętrznej zespołu projektowego

- ☐ Bariery organizacyjne
- ☐ Bariery finansowe
- ☐ Bariery związane z interesariuszami i użytkownikami
- ☐ *Opis zawarty w materiale do warsztatu*

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Część II. cd. Bariery w zarządzaniu Dobrem Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest – praca warsztatowa

Wprowadzenie do pracy warsztatowej i praca warsztatowa w podgrupach

- ☐ Jak będziemy pracować? – zasady i kontrakt
- ☐ Podział na podgrupy
- ☐ Omówienie materiałów do pracy warsztatowej

Kluczowe etapy/elementy pracy w podgrupach

- ☐ Proszę przeanalizować materiał dotyczący barier zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest (*katalog nie jest zamknięty, możliwe jest formułowanie innych/dodatkowych barier*) – czy zdaniem Państwa zaprezentowany katalog jest kompletny, czy też wymaga uzupełnień, a jeśli tak, to jakich?
- ☐ Proszę wskazać te bariery, które Państwa zdaniem (biorąc pod uwagę reprezentowaną grupę interesariuszy) mają najbardziej niekorzystny wpływ na zarządzanie Dobrem.
- ☐ Proszę przygotować, zgodnie z zasadami przedstawionymi na wstępie pracy, stanowisko swojej grupy nt. barier zarządzania Dobrem.

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Wyniki pracy warsztatowej

Prezentacja wyników prac poszczególnych podgrup i dyskusja

Każda podgrupa omawia pokrótce wynik swojej wewnętrznej dyskusji.

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Podsumowanie warsztatów

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Dziękujemy!

ios.edu.pl/bialowieza-forest/

puszcza@ios.edu.pl

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej